

**„...ЕДВА ПЪТУВАЙКИ КЪМ ЕСЕНТА,
СЕ СЕЩАМЕ ЗА ПРОЛЕТТА СИ..“
(Тауфик ал-Хаким)**

Венцислава Дикова

Госпожицата: Да.. и тези нивя.. разстлани под чистото, безоблачно небе, изкъпани от вчерашната буря... след бурята и дъжда, небето винаги блесва като порцеланова чинийка, измита току-що.

Госпожата (оглеждаща се в огледалцето си): Само ако можеше лицето ми да остане все така красиво завинаги... няма съмнение, че е от светлината на луната..

Госпожицата: Наистина... сега всяко нещо тук е красиво... даже крякането на жабите... и това бръмчене, тихо като шепот, идващо от парата на локомотива... през зимата най-обичам да седя до печката, върху която ври чайникът... вслушвам се в гласа на водата, докато ври и былбука, все едно ми нашепва някоя своя тайна..

Госпожата: Живееш сама?

Госпожицата: Да..

.....

Госпожата: Чуй ме... честно... това е твоят шанс... не го изпускай... този музикант ти подхожда... аз познавам мъжете на ношта... и тези от кабаретата.. те обожават тихия и подреден дом.. мъжете на хаоса копнеят за ред и организираност... а мъжете на реда копнеят по хаоса..”

Това е откъс от пиесата „Пътуване с влак” на Тауфик ал-Хаким роден на 9-ти октомври 1898 г. в гр. Александрия, Египет.

Един от изтъкнатите египетски творци и интелектуалци, чийто талант процъфтява през 20-те и 30-те години на миналия век. Принадлежи на епохата на свободната литературна мисъл и арабското просветителско движение (б.а. възниква най-напред в Сирия и Египет), което идва като естествена последица от прекия контакт, осъществен между

европейските и арабските страни век по-рано. Двадесети век е времето на възраждането на гения на арабската литературна мисъл, чрез манифеста на нови форми и сюжети, заимстването и развитието на нови жанрове. Първият жанр на новата литература е публицистиката.



Ал-Хаким с любимото си животно,
с което влиза във философски диалози в някои свои произведения,
в-к “Ал-Ахрам”, бр. 493, 2000 г.

Наред с Таха Хусейн, Аббас ал-Аккад, Ибрахим Абдел ал-Мазини и Мухаммад Хусейн Хайкал, Тауфик ал-Хаким става част от плеядата интелектуалци, ангажирани в египетската национална борба, която реализира своята кулминация по време на революцията от 1919 г. (отбелязана в модерната история на Египет като „първата революция“), предвождана от Саад Паша Заглул.¹ Всички те са творци с европейско образование, чието творчество носи новаторски елементи, но също така, заимства сюжети от традиционната египетска история и култура.

През 1933 г. и 1934 г. Ал-Хаким публикува пиесите „Хората от пещерата“ и „Шехерезада“. Именно това е времето, сочено от повечето критици за начало на арабския театър. Романът му „Завръщането на Духа“ се смята за първия успешен арабски роман.²

Египетската литература от ХХ в. развива европейските литературни традиции, като добавя своя интерпретация и нови сюжетни линии при новелата и романа, чрез своя Нобелов лауреат Наджиб Махфуз³, а пионерите при късия разказ са Махмуд Таймур и Юсуф Идрис. Таха

Хусейн усъвършенства есеистичната форма, а Тауфик ал-Хаким се превръща в пионер в драматургията. Преди него Ахмад Шауки („Емирът на арабските поети“) се проявил на сцената, но далеч по-неуспешно, заимствайки, най-вече, от европейските шедьоври в драмата. Завръщайки се от Европа, Тауфик, тръгнал по стъпките на своите предшественици – ал-Мазини, ал-Аккад, Хайкал и Шукри (писали къси разкази, пиеси в едно действие, драма, есета и др.)

Тауфик ал-Хаким бил вдъхновен от гръцките митове, богатото наследство от арабски легенди и мистика, както и от религията. Вярва се, че именно той е първият, който експериментира в „театъра на абсурда“.⁴ След завръщането си от Париж, където завършва Право, работи като следовател в провинцията, което му позволява да се докосне до битата и порядките на египетското село и да създаде своя колоритен роман „Дневникът на провинциалния прокурор“.⁵ Ненадминат е в своите диалози, което проличава в романите му „Завръщането на Духа“ и „Мухаммад, Пророкът“.

За философията на своето писателствование казва: „Ядрото на моята философия не е да накарам читателя да приеме моето мнение, без сам да размишлява, а, по-скоро, да събуди у него необходимостта да отмерва фактите, за да стигне до свое собствено (мнение).“ Истина е, че в някои от пиесите му се прокрадва идеята за доминирането на интелекта в изкуството (смята, че това може да бъде постигнато, преди всичко, посредством диалога, който най-пълно отразява идеите, мислите и впечатленията на драматурга).⁶

Застава зад идеята, че книжовният език „фусха“ трябва да бъде заменен в диалозите на сцената от по-достъпната „амия“⁷, за да може средният зритель също да се наслади на това изкуство с лекота.

В по-младите си години е смятан за женомразец заради някои статии, които написва.

Малко познати или позабравени са и неговите опити в поезията, които по-късно той съзнателно пренебрегва, но ги публикува, заедно с две свои пиеси в едно действие, в книгата си „Пътуване през пролетта и есента“, издадена за пръв път през 1964 г.

Любовта...

Разпилени теменути.
Върху стената на безвремето окичени –
цвят, аромат и пролет...
Разливат се върху Вселената
в темену жени ручей,
препълват долините тук, и на Луната.
Пролетта удави всичко.
А когато затворих пътя си към тях,
осъзнах, че сърцето ми вече се е подпалило.

Нашите настроения...

Една кукла от дърво.
С дрехи извезани.
Плитките ѝ са като лъчите на слънцето,
миглите ѝ са като дъжда –
заспиват и се събуждат.
А слънцето гневи се, и се радва.
Една дървена кукла.
Животът ѝ е безконечен,
понеже е създадена
да заспива и да се събужда.

Ех, ти живот, който си в нас...

Цвилене на коне.
Свистене на мечове.
Гръмотевичен тътен в небето.
Ромолене на вода.
Разбиване на вълни в скалите.
Рев на лъвовете.
Счупване на кристали по пода на дворци.

Песен на славеи на зазоряване.
Крясък на сови.
Стъпки мравешки върху стеблата на лозите...
Всичко това ти пренадлежи!
Парче месо от тялото на въпросителна...

Опиянение...

Надигнах чашата към устните,
и в нея затанцуваха балончета.
Отпих от нея глътка,
а сетне спрях внезапно.
И все едно, погълнал бях планета.
В мига, когато чашата се запоти
и ръбовете ѝ покри ги бяло –
надигна се в сърцето ми зора,
а петелът поздрави я с песента си.

Къде е съдбата...

Четири стъпала.
После две, а накрая три.
Крачат сред пясъците на времето,
загадъчни като Сфинкса вечен.
Пристъпват ожаднели като камили,
по време на пътуване.
А свистенето на вятъра е стенание,
навяващо мисълта за края.
Девет стъпала като колело –
тичащо, завъртяло годините,
които са като пясъка, подмятан от вятъра,
надолу по пътя...

Възраждането на египетската и арабска литературна мисъл; вдъхването ѝ на нов живот, припомняйки сюжети от историята на нейното минало, религия, самосъзнание, ценности и величие; сътворяването на една магическа литературна вселена, облечена в тайнството на древни кодове и символи, начупени през призмата на съвременния политически и социален кодекс на една страна, преминала през колониализма, дима от барута и опиянението от една позабравена революция, последвана от разочарование... всичко това и още много недочетени страници.. характеризират моя прочит на поета, драматурга, прозаика и интелектуалеца Ал-Хаким, превърнал се в символ на обновлението.

Обновлението на Вселената...

Прозява се небето,
доскучало му от безвремие;
смее се с широката си уста,
и плюе сапунени балончета-
разноцветни и светли.

Пуска ги да се пръскат и пукат във въздуха.

.....

БИБЛИОГРАФИЯ

1. توفيق الحكيم "رحلة الربيع و الخريف" دار المعارف بمصر ، 1983 .
2. توفيق الحكيم "يوميات نائب في الأرياف" مكتبة الآداب، مصر .
3. تعليق طه حسين على سيرة توفيق "سجن العمر"، منشور في جريدة "الأخبار" تحت عنوان "سحر العمر"، يناير 1965 30 .
4. Райханова 1992: Б. Райханова. Христоматия по нова и най-нова арабска литература. Унив. изд. „Св. Климент Охридски“. София, 1992.
5. Mahfouz, Naguib: Playing with Narrative Style, Al-Ahram, Issue 398, 1998.
6. www.yabeyrout.com (شخصيات عربية)

БЕЛЕЖКИ

¹ Саад Паша Заглул (1859–1927 г.), министър-председател на Египет, избран след всеобща избори през 1924 г.; по-рано изпратен в изгнание от англичаните в Малта, което довежда до повсеместни демонстрации и бунтове, завършили с издаването на едностранна декларация в Лондон, с която се премахва Британският протекторат; през 1922 г. британските власти обявяват Египет за независимо кралство, въпреки че в страната остават британски войски. След Англо-египетския договор от 1936 г. в страната остават единствено британските войски, охраняващи Суецкия Канал. Египет получава пълната си независимост през 1956 г., когато е извършено и национализиране на Канала.

² Първият фактически публикуван съвременен арабски роман е „Зейнаб“ на Хайкал (1913 г.).

³ Наджиб Махфуз (1911–2006 г.), египетски писател, Нобелов лауреат, 1988 г.

⁴ “Театър на абсурда” – терминът е въведен от Мартин Енслин в значение “екзистенциалния и постекзистенциален театрален подход, според който нищо във Вселената няма смисъл”; в последствие, се разбира като “всичко, което не е подчинено на натурализма, всичко, което е експериментално” (радикален # новаторски театър).

⁵ “Преди всичко книгата е удивителен антропологичен документ, надминаващ всяко повествование правено досега по достоверност и въздействие, описващо живота на египетското село.” (вж. Източници: 2)

⁶ “Моята цел днес е, да придам на диалога абсолютна художествена стойност, за да може той да се възприема едновременно като изкуство и интелект”, Ал-Хаким, след завръщането си от Париж.

⁷ “Фусха” – книжовният арабски език; “амия” – разговорният арабски език, който допълнително се разпада на териториални диалекти.